

Kerst met Mahler 4

Alexei Ogrintchouk dirigent Camilla Tilling sopraan

13.12 Enschede
14.12 Arnhem
15.12 Zwolle
20.12 Apeldoorn
21.12 Nijmegen
22.12 Utrecht
26.12 Arnhem

programma

Gustav Mahler (1860 – 1911)

pauze

Blumine

Rückert-Lieder Blicke mir nicht in die Lieder! | Ich atmet' einen linden Duft | Um Mitternacht | Liebste du um Schönheit | Ich bin der Welt abhanden gekommen

Symfonie nr. 4

Bedächtig. Nicht eilen | In gemächlicher Bewegung.
Ohne Hast | Ruhevoll | Sehr behaglich

phion

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

Mahler heeft zijn leven lang belangstelling voor de Duitse dichtkunst gehad. Groot was zijn liefde voor het werk van Rückert en de bundel *Des Knaben Wunderhorn*, waaruit hij regelmatig inspiratie putte. Maar ook een bijna verloren deeltje uit zijn *Eerste Symfonie* heeft een poëtische achtergrond.

OVER HET EERSTE STUK, EIN STÄNDCHEN AM RHEIN, DAT EEN SERENADE OP DE RIJN IN HET MAANLICHT MOEST VERBEEDEN, WAS MAHLER ZEER TEVREDEN.

Serenade op de Rijn

Joseph Victor von Scheffel (1826 – 1886) mocht bij leven wellicht een geliefd Duits schrijver geweest zijn, tegenwoordig is hij alleen nog een beetje bekend vanwege het gedicht *Der Trompeter von Säckingen* en dan vooral omdat Gustav Mahler zich daarmee bezig heeft gehouden. De componist kwam in 1884 in aanraking met deze tekst toen die tijdens een benefietconcert voor het operatheater van Kassel, waarvan Mahler op dat moment muzikaal directeur was, werd voorgedragen. Om het geheel extra luister bij te zetten, werden tijdens de voordracht enkele tableaux vivants getoond waar Mahler muziek bij schreef. Over het eerste stuk, *Ein Ständchen am Rhein*, dat een serenade op de Rijn in het maanlicht moest verbeelden, was Mahler zeer tevreden. Hij gebruikte het opnieuw, nu met de titel *Blumine*, als intermezzo tussen twee delen van zijn *Eerste Symfonie*. Maar bij een latere herziening van dit werk vond hij het kleine tussenstukje toch minder geslaagd en schrapte het weer. Daarmee verdween *Blumine* uit het zicht en bijna voorgoed, want het werd jarenlang verloren gewaand. Pas in 1966 werd het herontdekt en een jaar later met een uitvoering onder Benjamin Britten aan het publiek voorgesteld. En daarmee kreeg het kleine werkje een succesvol derde leven.

OOK MAHLER KWAM IN DE BAN VAN DE ROMANTISCHE RÜCKERT, AL WAS DAT VOOR EEN DEEL NATUURLIJK INGEGEVEN DOOR DE HEFTIGE VERLIEFDHEID DIE HIJ VOOR ALMA KOESTERDE

Lyrische dichter

Ook Friedrich Rückert is tegenwoordig voornamelijk verbonden aan de liederen die Mahler op zijn teksten componeerde, maar in de negentiende eeuw behoorde hij tot de bekendste Duitse dichters met een enorm oeuvre. Componisten als Schubert, Schumann en Brahms zetten graag zijn gedichten op muziek, geboeid als zij waren door de lyrische sfeer van zijn poëzie. En ook Mahler kwam in de ban van de romantische Rückert. Al was dat voor een deel natuurlijk ingegeven door de heftige verliefdheid die hij voor Alma koesterde. Vijf gedichten van Rückert zette Mahler op muziek, in eerste instantie met pianobegeleiding, maar later ook met orkest. En waar Mahler zich in zijn symfonische muziek te buiten gaat aan enorme orkestbezettingen, is de orkestratie van deze liederen bescheiden. Het is eigenlijk niet meer dan een kamerorkest dat in subtiele kleuren de zangstem ondersteunt. Hoewel al geschreven in 1901, vond de première van vier van de *Rückert-Lieder* plaats in 1905, samen met de *Kindertotenlieder*, eveneens op tekst van Rückert. Het vijfde lied, *Liebst du um Schönheit*, ontbrak echter en Mahler had daar een goede reden voor. Alma verkeerde op dat moment in heftige twijfel over haar relatie met Mahler. 'Het ene moment ben ik overweldigd door liefde voor hem, het andere moment voel ik niets, niets! (...) Ik heb nog nooit

zoveel gehuild als nu, terwijl ik juist alles heb wat een vrouw zich maar kan wensen', schreef ze wanhopig in haar dagboek. Dit lied componeerde Mahler als een persoonlijke geste aan Alma om haar haar innerlijke rust terug te geven: 'Privatissimum für Dich', zoals hij het lied aanduidde. Mahler zelf orkestreerde het lied daarom niet. Dat gebeurde pas na zijn dood door Max Puttmann, medewerker van muziekkuitgeverij Kahnt, om zo de cyclus voor publicatie compleet te maken. Alma protesteerde hevig, maar vergeefs. En zo zijn deze vijf liederen bij elkaar nog steeds veelvuldig in de concertzaal te horen.

Kind in de hemel

Veruit de bekendste en meest gelezen dichtbundel in het negentiende-eeuwse Duitsland was *Des Knaben Wunderhorn*. Het was een omvangrijke verzameling volkspoëzie van de middeleeuwen tot eind achttiende eeuw die tussen 1805 en 1808 in drie delen werd gepubliceerd. De grote Goethe vond deze bundel zo belangrijk dat naar zijn mening in elk huishouden er tenminste één exemplaar aanwezig moest zijn.

Vrijwel alle Duitse componisten uit de negentiende eeuw die zich met liedkunst bezighielden, zetten diverse gedichten op muziek. Zo ook Mahler. Dat begon al met een serie losse liederen die hij over een lange periode tussen 1880 en 1900 componeerde.

HOE LIEFLIJK DEZE SYMFONIE OOK MAG ZIJN, HET GEHEEL WORDT IN HOGE MATE BEPAALD DOOR DOOD EN STERFELIJKHEID, IN DIT GEVAL BEZIEN DOOR DE OGEN VAN EEN KIND

Maar het ging nog verder. In zijn groots opgezette *Tweede* en *Derde Symfonie* gebruikte hij teksten uit *Des Knaben Wunderhorn* en ook in de *Symfonie nr.4* ging hij er te rade.

Het werk aan deze symfonie vorderde maar langzaam. Zijn functie als dirigent van de Weense Hofoper, waar hij in 1897 was aangesteld, liet hem weinig tijd om te componeren. Pas in de zomer van 1900 kreeg hij alle rust om in het tuinhuisje van zijn vakantievilla aan de Wörthersee de symfonie te voltooien. In eerste instantie had Mahler met de *Vierde* minstens even woeste plannen als met zijn twee voorgangers. Het moest een grandioos zesdelig werk worden voor solisten, koor en groot orkest. Maar het resultaat was een bescheiden - bijna intiem aandoende - vierdelige symfonie voor een relatief klein orkest, met alleen in het laatste deel een solo voor sopraan. En eigenlijk was dat deel oorspronkelijk niet eens bedoeld voor deze symfonie. Het was onderdeel geweest van de *Derde*, maar Mahler vond dat die symfonie te omvangrijk zou worden en schrapte het deel, dat naderhand in de *Vierde* een plekje vond.

Hoe lieflijk deze symfonie ook mag zijn, het geheel wordt in hoge mate bepaald door dood en sterfelijkheid, in dit geval gezien door de ogen van een kind. In het eerste deel zien we het vrolijk spelend door het leven dartelen, maar in het tweede deel doet de dood al zijn intrede. Die brengt Mahler ten tonele in de vorm van een vals gestemde viool, een bekend beeld uit de Duitse volkstraditie, waarin de dood al vioolspelend de gestorven zielen ophaalt. Volgens Alma had de componist zijn inspiratie opgedaan door een beroemd schilderij dat Arnold Böcklin op dit thema had gemaakt. Als derde deel klinkt een lang, verstild adagio van het kind dat langzaam het leven verlaat en in een grote climax op het eind naar de eeuwigheid opstijgt. Het laatste deel met de tekst uit *Des Knaben Wunderhorn* sluit daar naadloos op aan. Het beschrijft het kind dat bij de hemelpoort aankomt en met zijn kinderogen vol verbazing kijkt naar alle gelukzalige taferelen die zich in de hemel afspelen.

liedteksten

Gustav Mahler: Rückert-Lieder

Tekst: **Friedrich Rückert** (1788–1866)

©Vert. Arthur Ornée 2024

Blicke mir nicht in die Lieder!

Blicke mir nicht in die Lieder!
Meine Augen schlag' ich nieder,
Wie ertappt auf böser Tat.
Selber darf ich nicht getrauen,
Ihrem Wachsen zuzuschauen.
Deine Neugier ist Verrat!

Bienen, wenn sie Zellen bauen,
Lassen auch nicht zu sich schauen,
Schauen selber auch nicht zu.
Wenn die reichen Honigwaben
Sie zu Tag gefördert haben,
Dann vor allen nasche du!

Ich atmet' einen linden Duft

Ich atmet' einen linden Duft!
Im Zimmer stand
Ein Zweig der Linde,
Ein Angebinde
Von lieber Hand.
Wie lieblich war der Lindenduft!

Wie lieblich ist der Lindenduft!
Das Lindenreis
Brachst du gelinde;
Ich atme leis
Im Duft der Linde
Der Liebe linden Duft

Kijk toch niet mijn verzen in!

Kijk toch niet mijn verzen in!
Mijn ogen sla ik schuw terneer
alsof ik stiekem ben betrapt.
Hun wording durf ik nauwelijks
persoonlijk te aanschouwen.
Je scherpe blik is als verraad!

Als de bijen raten maken
laten ze zich niet bekijken,
zien zelf ook niet het geheel.
Maar als dan de rijke honing
klaar is om geoogst te worden,
is het eerste stuk voor jou!

Een lichte geur verspreidde zich

Een lichte geur verspreidde zich.
Op tafel stond
een lindebloesem:
een klein geschenk
uit dierbare hand.
Zo lieflijk was de lindegeur!

Zo lieflijk is de lindegeur!
Jij was het die
het twijgje afbrak;
en in die geur
ontwaar ik stil
de lichte geur der liefde.

liedteksten

Um Mitternacht

Um Mitternacht
Hab' ich gewacht
Und aufgeblickt zum Himmel;
Kein Stern vom Sternengewimmel
Hat mir gelacht
Um Mitternacht.

Um Mitternacht
Hab' ich gedacht
Hinaus in dunkle Schranken.
Es hat kein Lichtgedanken
Mir Trost gebracht
Um Mitternacht.

Um Mitternacht
Nahm ich in acht
Die Schläge meines Herzens;
Ein einz'ger Puls des Schmerzes
War angefacht
Um Mitternacht.

Um Mitternacht
Kämpft' ich die Schlacht,
O Menschheit, deiner Leiden;
Nicht konnt' ich sie entscheiden
Mit meiner Macht
Um Mitternacht.

Um Mitternacht
Hab' ich die Macht
In deine Hand gegeben!
Herr! über Tod und Leben
Du hältst die Wacht
Um Mitternacht!

Om middernacht

Om middernacht
ontwaakte ik
en keek ik naar de hemel;
van alle sterren was er geen
die lachen kon
om middernacht.

Om middernacht
heb ik gedacht
voorbij de zwarte verten.
Geen indruk van een lichtje heeft
mij troost gebracht
om middernacht.

Om middernacht
nam ik in acht
het kloppen van mijn hart;
een enkele slag van pijn en smart
voltrok zich nog
om middernacht.

Om middernacht
heb ik getracht
het menselijk leed te vellen;
onmachtig als ik was, had ik
te weinig kracht
om middernacht.

Om middernacht
lei ik de macht
in Uwe handen, Heer!
bij levens- en bij stervensuur
houdt U de wacht
om middernacht!

Liebst du um Schönheit

Liebst du um Schönheit,
O nicht mich liebe!
Liebe die Sonne,
Sie trägt ein goldnes Haar.
Liebst du um Jugend,
O nicht mich liebe!
Liebe den Frühling,
Der jung ist jedes Jahr.
Liebst du um Schätze,
O nicht mich liebe!
Liebe die Meerfrau,
Sie hat viel Perlen klar.
Liebst du um Liebe,
O ja, mich liebe!
Liebe mich immer,
Dich lieb' ich immerdar.

Ich bin der Welt abhanden gekommen

Ich bin der Welt abhanden gekommen,
Mit der ich sonst viele Zeit verdorben,
Sie hat so lange nichts von mir vernommen,
Sie mag wohl glauben, ich sei gestorben!
Es ist mir auch gar nichts daran gelegen,
Ob sie mich für gestorben hält,
Ich kann auch gar nichts sagen dagegen,
Denn wirklich bin ich gestorben der Welt.
Ich bin gestorben dem Weltgetümmel,
Und ruh' in einem stillen Gebiet!
Ich leb' allein in meinem Himmel,
In meinem Lieben, in meinem Lied!

Geef je om schoonheid

Geef je om schoonheid,
hou dan niet van mij!
Hou van de zon,
met gouden haren.
Geef je om jeugd,
hou dan niet van mij!
Hou van de lente,
met jonge jaren.
Geef je om rijkdom,
hou dan niet van mij!
Hou van de meermin,
met rijke paarden.
Geef je om liefde,
ja, heb mij dan lief!
Eeuwig de mijne,
voor altijd van jou.

Ik ben losgeraakt van de wereld

Ik ben losgeraakt van de wereld
waar ik reeds veel tijd heb verdaan;
lang heeft zij niets van mij vernomen
ze denkt vast, dat ik gestorven ben.
Maar niets is mij eraan gelegen
of ze me voor gestorven houdt;
ik kan het ook niet tegenspreken,
voor mij bestaat de wereld niet meer.
Ik heb de onrust losgelaten,
en verwijl in een stil gebied:
ik leef alleen in mijn eigen hemel -
in mijn Liefde en in mijn Lied.

Symfonie nr. 4: Das himmlische Leben

Uit: Des Knaben Wunderhorn (Anon.)

Wir genießen die himmlischen Freuden,
Drum tun wir das Irdische meiden.
Kein weltlich Getümmel
Hört man nicht im Himmel;
Lebt alles in sanftester Ruh'.
Wir führen ein englisches Leben,
Sind dennoch ganz lustig daneben;
Wir tanzen und springen,
Wir hüpfen und singen,
Sankt Peter im Himmel sieht zu.

Johannes das Lämmlein auslasset,
Der Metzger Herodes drauf passet,
Wir führen ein geduldigs,
Unschuldigs, geduldigs,
Ein liebliches Lämmlein zu Tod.
Sankt Lukas den Ochsen tät schlachten
Ohn einigs Bedenken und Achten,
Der Wein kost't kein Heller
Im himmlischen Keller,
Die Englein, die backen das Brot.

Gut Kräuter von allerhand Arten,
Die wachsen im himmlischen Garten,
Gut Spargel, Fisolen,
Und was wir nur wollen,
Ganze Schüsseln voll sind uns bereit.
Gut Äpfel, gut Birn und gut Trauben,
Die Gärtner, die alles erlauben!
Willst Rehbock, willst Hasen?
Auf offener Straßen,
Sie laufen herbei.

Sollt' ein Festtag etwa kommen,
Alle Fische gleich mit Freuden angeschwommen!
Dort läuft schon Sankt Peter
Mit Netz und mit Köder,
Zum himmlischen Weiher hinein.
Sankt Martha die Köchin muß sein.

Kein' Musik ist ja nicht auf Erden,
Die unsrer verglichen kann werden.
Elftausend Jungfrauen
Zu tanzen sich trauen,
Sankt Ursula selbst dazu lacht,
Cäcilie mit ihren Verwandten
Sind treffliche Hofmusikanten,
Die englischen Stimmen
Ermuntern die Sinnen,
Daß Alles für Freuden erwacht!

Het hemelse leven

Wij smaken de hemelse vreugde,
en mijden de aardse geneugten.
Geen aardse beroering
brengt ons in vervoering;
we leven in hemelse vree.
Wij leiden een engelenleven,
toch is ook plezier ons gegeven;
we draven en springen,
we dansen en zingen,
en Petrus van boven kijkt mee.

Johannes laat 't lammetje lopen,
Herodes de slager gaat stropen.
Er wordt een geduldig,
onschuldig, geduldig,
een schattig jong schaapje gedood.
En Lucas de ossen aan 't slachten,
onfeilbaar, en zonder te wachten;
de wijn die erdoor gaat
die komt uit de voorraad
en engelen bakken het brood.

En kruiden van velerlei waarde:
het groeit in de hemelse gaarde.
Asperges en bonen,
te veel om te tonen;
de schotels zijn voor ons bereid.
En appels en peren en druiven;
en tuinders uitnodigend wiiven.
Een reerug, een haasje?
Ziedaar, op het plaatsje!
Ze roeren zich, waar je ook kijkt.

En als we het vlees moeten missen,
dan zit plots de vijver vol vissen.
Zie Petrus zich spoeden
met schepnet en roede;
hij werpt in de vijver zijn lijn.
Sint Martha zal chef-kokkin zijn.

Geen werelds gezang of gaudete
dat ooit zich met 't onze kan meten.
Ontelbare maagden
die dansen hier graag en
sint Ursula lacht er zelfs bij.
Cecilia en haar verwanten
zijn heerlijke hofmuzikanten;
als engelenstemmen
de oren verwennen
is iedereen vrolijk en blij!

biografie

Alexei Ogrintchouk

De Nederlands-Russische dirigent Alexei Ogrintchouk geeft al vanaf zijn dertiende concerten als hoboïst in Rusland, Europa en Japan. Hij studeerde af aan de befaamde Gnessin Staatsacademie voor Muziek in Moskou en het Parijse conservatorium en won een aantal internationale concoursen, waaronder op 19-jarige leeftijd het prestigieuze CIEM-concours van Genève. Daarnaast was hij de winnaar van twee Victoires de la Musique Classique in 2002, de Russische Triomfprijs in 2005 en de Borletti-Buitoni Trust Award in 2007. Bovendien maakte hij deel uit van de prestigieuze Rising Stars- en BBC New Generation Artists-programma's.

Alexei Ogrintchouk is sinds augustus 2005 als solohoboïst verbonden aan het Koninklijk Concertgebouworkest. Daarvoor bekleedde hij vanaf zijn twintigste dezelfde functie bij het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Als charismatische en technisch briljante hoboïst heeft hij gesoleerd onder de grootste dirigenten en bij de beroemdste orkesten van de wereld. Ogrintchouk

werd in 2011 als opvolger van Maurice Bourgue benoemd tot hoofdvakdocent aan de Haute École de Musique de Genève. Hij is sinds 2010 gastdocent aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag en geeft wereldwijd masterclasses.

Naast zijn carrière als hoboïst is Alexei zich steeds meer gaan ontwikkelen als dirigent. Intussen heeft hij in die hoedanigheid met vele orkesten gewerkt, zoals het Orkest van het Mariinski-theater, het Sint-Petersburgs Filharmonisch Orkest, het Orchestre Philharmonique de Monte-Carlo, het Brussels Philharmonic, het Orchestre National des Pays de la Loire, Sinfonia Lahti, Camerata RCO, het Concertgebouw Kamerorkest, Amsterdam Sinfonietta, Kremerata Baltica, het Orchestre de Chambre de Lausanne, het Orchestre de Chambre de Genève en het Verbier Festivalorkest.

Alexei Ogrintchouk beleefde in 2020 een uiterst succesvol debuut als dirigent bij Phion, waarna hij in 2023 werd aangesteld als chef-dirigent van het orkest.

biografie

Camilla Tilling

De Zweedse sopraan Camilla Tilling behoort tot de meest vooraanstaande vocalisten van haar land. Haar opleiding volgde ze aan het conservatorium van Göteborg en het Royal College of Music in Londen, waar ze in 1998 haar diploma behaalde. Sindsdien heeft ze in talloze operaproducties meegespeeld bij onder meer het Royal Opera House Covent Garden, de Metropolitan Opera in New York en de Scala in Milaan. Bij De Nederlandse Opera had ze een rol in de gedenkwaardige uitvoering van Messiaens *Saint François d'Assise* die ook op dvd verschenen is.

Daarnaast is Camilla Tilling veelvuldig te horen en te zien op het concertpodium. Zo werkte ze samen met ensembles als het Mahler Chamber Orchestra en het Collegium Vocale Gent. De *Vierde Symfonie* van Mahler behoort tot haar vaste repertoire dat ze zong met onder meer het Koninklijk Concertgebouworkest en de Berliner Philharmoniker onder Simon Rattle. In de loop der jaren heeft de sopraan een groot aantal cd's gemaakt met onder meer liederen van Schumann en Schubert, *Dido and Aeneas* van Purcell en een collectie Scandinavische liederen. Bijzonder is haar dvd van een geënceneerde *Johannes-Passion* van Bach in de regie van Peter Sellars.

BINNENKORT IN DE CONCERTZAAL

04.01 - 12.01

Bonne Année met Laetitia en Francis

Phion wenst u een fantastisch nieuwjaar. En dat doet het orkest met twee Nederlandse sopranen van formaat: Francis van Broekhuizen en Laetitia Gerards. Met Ed Spanjaard op de bok vieren ze samen nieuwjaar in Frankrijk met operamelodieën en chansons waar 'la douce France' zo beroemd om is, afgewisseld met andere bekende Franse orkestwerken.

21.02 - 23.02

Giovanca presenteert... Porgy & Bess

Bij het grote publiek is Giovanna bekend als presentatrice op radio en televisie. Maar in de eerste plaats is ze musicienne in hart en nieren. In deze speciale avond staan Giovanna en haar liefde voor muziek centraal. Ze laat een selectie horen die Gershwin zelf samenstelde uit *Porgy and Bess*, zijn schitterende opera op het snijvlak van lichte muziek en klassiek.

22.02 - 23.02 KAMERMUZIEK

Passie voor Bach - Sollicitatie in Leipzig

In vier thema-concerten brengt Ensemble Himmelsburg een keuze van bekende en minder bekende werken van Johann Sebastian Bach en tijdgenoten ten gehore. Voor dit concert is ook een samenwerking aangegaan met Het Nederlands Bach Consort.

Met dank aan:

Ministerie OCW, Provincies Gelderland en Overijssel, gemeentes Apeldoorn, Arnhem, Enschede en Nijmegen, Familie Heersink Innovatie Fonds, Sociëteit Apollo, Stichting Vrienden van Phion, Dirkzwager, Koninklijke Burgers' Zoo, Apeldoorn, Bömer engineering services, Den Hartog Heuff notarissen, DK Makelaars, Eshgro, INN'Twente, Landgoed De Wilmersberg, Regalis, Van 't Hof Schoonmaak en ZON Zwolle.

Je kunt Phion op allerlei manieren steunen. Kijk voor meer informatie op phion.nl bij Steun.

Orkest van
Gelderland
& Overijssel

phion.nl

DE GEHEIME TUIN

25.01 - 16.02

koop je
kaarten op
phion.nl

Wegens groot succes
komt de sprookjesachtige
familievoorstelling *De Geheime Tuin* terug!

In dit muzikale spektakel van Theater
Sonnevanck & Phion, kom je ogen en oren
tekort. 45 musici en 6 acteurs, waaronder
Maike Martens (bekend van o.a.
De Luizenmoeder en *Wie is de Mol 2025*),
brengen dit meer dan 100 jaar oude verhaal
weer tot leven. **Beleef het in een theater bij
jou in de buurt!**

**THEATER
SONNEVANCK**

phion

Orkest van
Gelderland
& Overijssel